

ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ У ПОЛЬСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.

за допомогою креслярських приладів, навички роботи з пензлем і фарбами, навички роботи з комп'ютером;

- навички, необхідні для виконання технологічних операцій над різноманітними матеріалами: користування ручними інструментами і пристосуваннями, керування технологічними машинами;

- навички зорової і тактильної оцінки формальних характеристик об'єкта праці: визначення на око і на дотик характеру і якості обробки поверхні (шорсткості, рельєфів, фактури), визначення композиційної рівноваги, оцінка розмірів та пропорцій (добре тренований окомір), розрізнення кольорів та їх відтінків.

Висновок. Таким чином, ми визначили основні знання, уміння і навички, що входять до складу художньо-конструкторської компетенції вчителя трудового навчання як вимоги (норми) до його професійної підготовки. За ступенем сформованості названих компонентів у конкретного вчителя можна судити про рівень володіння ним означеною компетенцією, тобто його художньо-конструкторську компетентність.

1. *Державний стандарт базової і повної середньої освіти: затверджений постановою Кабінету міністрів України від 14 січня 2004 р. [Текст] // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 1 – 2.*

2. *Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Художник-конструктор (дизайнер) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jobs.ua/ukr/dkhp/articles-132/>. – назва з екрану.*

3. *Профессиограммы и профессиокарты основных профессий: методическое пособие для работников службы занятости: в 2-х кн. [Текст] / отв. за выпуск Л.Г. Авдеев, В.В. Синявский / под ред. В.В. Ерасова. – К.: Государственный центр занятости министерства труда Украины, 1995. – Кн. 2. – 224 с.*

4. *Психология: підруч. для студ. вищ. навч. закладів [Текст] / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук [та ін.]; за ред. Ю.Л. Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.*

5. *Трудове навчання. Програма (рівень стандарту) для учнів 5 – 9 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Текст] / Кол. авт. – К.: Перун, 2005. – 256 с.*

6. *Хуторской А.В. Современная дидактика: учеб. пособие [Текст] / А.В. Хуторской. – 2-е изд., перераб. – М.: Высш. шк., 2007. – 639 с.*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2010

УДК 371(438)

Олена Невмержицька, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ У ПОЛЬСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.

У статті проаналізовано погляди польської інтелігенції початку ХХ століття на ідеал виховання. Здійснено порівняльний аналіз цих поглядів з баченням українського виховного ідеалу початку ХХІ століття. Доведено, що багато ідей, викристалізованих у минулому столітті, залишаються актуальними і у сьогоденні.

Ключові слова: ідеал, виховання, анкета, респонденти, характер.

В статті проаналізовані взгляды польской интеллигенции начала ХХ века на идеал воспитания. Осуществлен сравнительный анализ этих взглядов с виденьем украинского воспитательного идеала начала ХХІ века. Доказано, что много идей, выкристаллизовавшихся в прошлом веке, остаются актуальными и в нынешнем времени.

Ключевые слова: идеал, воспитание, анкета, респонденты, характер.

In the article the looks of Polish intelligentsia of beginning ХХ are analysed century on the ideal of education. The comparative analysis of these поглядів is carried out with vision of the Ukrainian educator ideal of beginning of ХХІ of century. It is well-proven that many ideas, precipitating in a past century, there are актуальними in present time.

Key words: ideal, education, questionnaire, polled, character.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі розвитку українського суспільства актуальною постає проблема виховання гармонійно та всебічно розвиненої

особистості, громадянина незалежної держави, патріота своєї Батьківщини, доброго працівника, відданого сім'янина. Очевидно, що для реалізації цього завдання важливим є глибоке та об'єктивне вивчення педагогічної спадщини. Зокрема, пошук

ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ У ПОЛЬСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.

виховного ідеалу в українській педагогічній думці завжди був важливою проблемою. До її розробки долучилися такі відомі діячі, як Б. Грінченко, Леся Українка, М. Коцюбинський, І. Стешенко, С. Русова, Г. Ващенко тощо.

Сьогодні питання виховного ідеалу розглядаються у працях Ю. Руденка, С. Карпенчук, І. Підласого. Особливо ґрунтовно витоки і деформації українського виховного ідеалу досліджує О. Вишневський.

Вважаємо, що проведення паралелей між баченням виховного ідеалу на західних теренах України століття назад і сьогодні може створити серйозне підґрунтя для роздумів. Власне, такий аналіз і є **метою** нашої **статті**.

Виклад основного матеріалу. Ідеал – це уявлення про взірць людської поведінки і стосунки між людьми, що виходять із розуміння мети життя [3, 65]. Очевидно, що він тісно пов'язаний з суспільним життям, власним досвідом вихованця і втілює соціальне замовлення.

“Виховний ідеал не формується “сам собою”, не виникає з нічого і не створюється педагогами. Він є складовою духовних прагнень всього народу... Зміст виховного ідеалу ... завжди ґрунтується на певній системі цінностей, якої це суспільство в даний час дотримується і яка визначає діюче в ньому духовне поле” [2, 11 – 12].

Кожна епоха мала свій ідеал виховання, який реалізувався у виховній практиці. Еллінський ідеал виховання втілювався у калокагатії, середньовічний – полягав у вихованні добродесного християнина. Епоха Відродження створила ідеал життєрадісної, всебічно розвиненої особистості.

Очевидно, що кожен народ, витворюючи виховний ідеал, враховував особливості психіки, життя, характеру своїх представників.

На початку ХХ ст. у педагогічній думці Польщі обґрунтовувався ідеал “учтивої людини і доброго громадянина”, який був аналогічним до загальноєвропейських очікувань, та все ж базувався на думках, бажаннях, постулатах народної еліти [4]. Більш розлого польський виховний ідеал поданий у працях галицького педагога І. Панненкової. Вона писала: людина, у якої здорове тіло, розвинений інтелект і незламна воля стає досконалою, піддатливим інструментом (знаряддям) у її життєвій праці, в її творчих та відповідальних діях, – людина не тільки кров'ю і тілом, але й порухом душі своєї, найміцнішими вузлами думки і почуття поєднана зі своєю землею, з народом, з-посеред якого вийшла і до

якого знову своєю творчістю повертається, – і тим життям своїм для Народу, служить для Народу, людства і Бога, – такою є повна і індивідуальна людина – громадянин – творець – оце ідеал, оце мета народного виховання у Польщі [5, 40 – 41].

На початку ХХ ст. львівський педагог Станіслав Лемпіцькі писав, що досягнути ідеалу можна лише правильно організувавши виховання, яке має бути польським, національним і громадянським і формувати у молодих поколіннях такі риси, як поклоніння, пошану, відданість до власної держави [4, 7]. Для цього необхідно здійснювати фізичне та моральне виховання молоді, а також наближати шкільні програми, методи навчання до передових здобутків західної педагогіки.

Важливо те, що польські педагоги розуміли необхідність залучення до розробки питань виховного ідеалу широкої громадськості. Для цього редакцією журналу “Muzeum” були розіслані анкети 250 представникам інтелігенції. Щоправда, до редакції повернулося дуже мало заповнених анкет, та важливо, що більшість з них були з теренів сучасної Західної України.

Спробуємо проаналізувати окремі відповіді на запитання анкети з точки зору сьогодення.

На запитання “Якій меті повинне слугувати виховання у Польщі?” було дано одностайні відповіді, що збігалися з ідеалом Едукаційної комісії. Проте, в окремих відповідях було підкреслено християнський характер ідеалу поштивої людини і доброго громадянина. Так, в одній з анкет була відповідь: “Метою виховання польської молоді є вишкіл поштивих громадян, що люблять Бога і Вітчизну, з християнським світоглядом”.

Були також думки щодо необхідності виховання у поляків не лише ідеальних цінностей, але й такої риси характеру, як прагматизм, амбіційність у здобутті матеріальних благ [4, 11 – 13].

Традиційний український виховний ідеал втілено у формулі “служіння Богові і Батьківщині”. О. Вишневський вважає, що вона бере свій початок у хліборобській психології нашого народу. Ця формула присутня у Повчанні Володимира Мономаха дітям, у світогляді українського козацтва, творчості Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, К. Ушинського, Г. Ващенка [2, 27 – 31].

Служба Богові і Україні у творчості Г. Ващенка втілює:

- розвиток інтелектуальних можливостей людини;
- орієнтацію світогляду на християнські засади;
- виховання волі і характеру;

ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ У ПОЛЬСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.

- працьовитість, дисциплінованість, оптимізм;
- моральне виховання на релігійній основі;
- виховання родинності, пошани до старших, статевої стриманості;
- власну гідність;
- естетичну вихованість;
- фізичний розвиток і підтримку власного здоров'я;
- любов до природи [2, 107].

Характеризуючи притаманні польському характерові вади, у анкеті було поставлене завдання виокремити ті риси характеру, які першочергово потрібно формувати у вихованцях. Так, респонденти зазначили важливість формування таких якостей характеру, як точність у виконанні обіцянок, дисциплінованість, ощадливість, почуття поваги до інших людей, до різних переконань, терпимість і відсутність ненависті до будь-кого із сусідів, солідарність, сила духу, почуття власної і національної гідності [4, 13].

Очевидно, що й українцям притаманні певні риси, що складають наш національний характер. “Національний характер складається стихійно, як наслідок адаптації людини і народу до певних зовнішніх умов. Він є природною данністю...” [2, 32]. Зрозуміло, що у вихованні підростаючого покоління треба спиратися на позитивні риси національного характеру, плекаючи й розвиваючи їх, та намагатися послаблювати або й викоринювати ті риси, які вважаємо негативними. При цьому важливо враховувати також вимоги часу, у який живемо.

Як свідчать дослідники (М. Костомаров, Я. Ярема, В. Янів), українському народові притаманні такі риси характеру, як мрійливість, аполітичність, самозосередженість, слабкість волі, прагнення до добросусідства тощо. Українському народові не притаманна екстраверсія, яка забезпечує державотворчий успіх народу. Тому очевидним є факт необхідності формування у підростаючих поколіннях екстравертивних рис характеру. Треба звернути увагу також на формування у молодих людей почуття відповідальності за свій вибір, за свої вчинки.

Сучасний світ вимагає також від людини сформованості вольових якостей, таких як цілеспрямованість, стійкість, наполегливість, конкурентоспроможність тощо.

Актуальним питанням початку ХХ століття було визначення рівня школи, яка могла б реалізувати виховний ідеал. Більшість респондентів зійшлися на думці, що це має бути семикласна школа. Зміст освіти у ній мав

втілюватися, насамперед, у науках математично-природничих і технічних. Обов'язковим вважалося моральне виховання, наука релігії, читання, письма, арифметики як основних предметів. Всі респонденти погодилися, що обов'язковими мають бути такі предмети, як мова батьківщини, вітчизняна історія і географія, математика, фізика, природа. Важливо також на всіх ступенях навчання впровадити курс громадянознавства.

Цікаво, що окремі респонденти намагалися виокремити інші програми навчання, які, крім релігії та етики, повинні були включати у себе: науки прекрасні – поезію, музику, малювання, науки практичні – початки медицини, права, агрономії, лісівництва, промисловості, торгівлі тощо; а також соціальні науки. І, власне, така підбірка необхідних знань не є дивною. Більше того, вона є актуальною й сьогодні. Ось як ця відповідь була потрактована С. Лемпівським. “Хіба шановний автор не має рації?” Хіба випускник середньої школи, що залишає її з головою, напханою датами, відмінками і анекдотичним матеріалом, не є часто неспроможним у життєвих ситуаціях, що виникають щоденно? Він не має найпростіших уявлень про гігієну, медицину, право, нічого не знає про рільництво, промисловість, торгівлю, техніку... Знає напам'ять назви англійських королів з ХVІІ ст., але нічого не може сказати про найбільших винахідників і піонерів поступу культури, не орієнтується у рільництві, чи основних галузях промисловості... Є інтелектуально ерудованим, але неспроможним у практичному житті [4, 15 – 16].

Ця ситуація початку ХХ століття дуже нагадує реальний стан речей в Україні початку ХХІ ст. Наші діти багато знають, але надто мало можуть. Разом з цим, не можна ігнорувати того факту, що інформація у сучасному світі поширюється надто швидко. Те, що учень засвоїв у школі, вже за кілька років буде неактуальним. Тому, на думку О. Вишневецького, за таких умов “потрібно переглянути і поняття змісту навчання у школі... Випускникові будь-якого навчального закладу потрібні не тільки і не стільки великі “знання”, скільки здатність легко пристосовуватися до нових умов, зокрема й інформаційних, які швидко міняються. Така здатність, з одного боку, підтримується тепер за рахунок комп'ютеризації, але з другого – передбачає високий розвиток інтелекту людини” [1, 93].

Висновки. Отже, мета виховання у польській педагогіці початку ХХ століття та сучасній

ХУДОЖНЯ СЕМАНТИКА ОБРАЗІВ МІДНИХ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДНОМУ ТА ПРОФЕСІЙНОМУ МИСТЕЦТВІ

українській педагогіці є співзвучною. Вона втілюється у формулі “Служіння Богові та Батьківщині”. Для того, щоб людина могла служити цій високій меті, вона повинна володіти певними рисами характеру, що відповідають ментальності та часу, у якому вона живе. Польська інтелігенція виокремила серед таких рис точність у виконанні обіцянок, дисциплінованість, ошадливість, почуття поваги до інших людей, до різних переконань, терпимість і відсутність ненависті до будь-кого із сусідів. Українські педагоги вважають, що у сучасної молоді слід формувати цілеспрямованість, стійкість, наполегливість, конкурентоспроможність тощо. Така відмінність у поглядах ще раз свідчить про наявність національного характеру, який у кожного народу є іншим. Спільними також є погляди польської інтелігенції і українських педагогів на зміст навчання, який на їх думку є надто перевантаженим непотрібною інформацією. І це, вважаємо, є серйозною проблемою української педагогіки, адже до усвідомлення перегляду

змісту освіти польські педагоги прийшли на століття раніше.

Проте очевидним фактом також залишається те, що при формуванні виховного ідеалу педагога не повинні замикатися у своєму тісному колі. Важливо звертатися до суспільства, прислухатися до суспільства, до його очікувань. І це дозволить зробити процес виховання більш ефективним, а вихованців – більш пристосованими до життя.

1. Вишневецький О. *Теоретичні основи сучасної української педагогіки*. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.

2. Вишневецький О. *Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики)*. – Дрогобич: видавець Святослав Сурма, 2010. – 160 с.

3. Фіцула М. *Педагогіка*. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 528 с.

4. Lempicki S. *O ideał wychowania w Polsce (Wyniki ankiety)*. – Lwów, 1929. – 22 s.

5. Pannenkowa I. *Myśli o wychowaniu narodowym*. – Lwów: Nakł. “Polskiego T-wa pedagogicznego”, 1918. – 98 s.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2010

УДК 78.03

Петро Вакалюк, кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри духових та ударних інструментів
Львівської національної музичної академії
імені М. Лисенка

ХУДОЖНЯ СЕМАНТИКА ОБРАЗІВ МІДНИХ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДНОМУ ТА ПРОФЕСІЙНОМУ МИСТЕЦТВІ

Стаття присвячена специфічним особливостям використання символів труби та інших мідних духових інструментів в українському фольклорі та професійному мистецтві. Простежену своєрідну символіку образів від найраніших фольклорних вірців через приклади із ранньої професійної літератури аж до кульмінаційних виявів національних літературної та композиторської школи в XIX ст.

Ключові слова: труба, художня семантика, тембр, українська музика, фольклор.

В статье рассмотрены специфические особенности использования символов трубы и других медных духовых инструментов в украинском фольклоре и профессиональном искусстве: от самых ранних примеров из народного творчества, шедевров ранней профессиональной литературы до кульминации национальных литературной и композиторской школ в XIX веке.

Ключевые слова: труба, художественная семантика, тембр, украинская музыка, фольклор.

The article is devoted to the specific character of using the timbre symbolic of trumpet and other brass instruments. Preconditions of character symbolic of this timbre in above-mentioned composers basing upon interpretation of this instrument in folk traditions and in other artists' works are researched. The researcher describes differences in interpretation the timbre of trumpet in the folklore and professionally ukrainian literature as well.

Key words: trumpet, symbolic, timbre, ukrainian music, folklore.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Виразові функції тембру духових інструментів і як самостійних сольних, і в симфонічних партитурах різних століть вже не раз

ставала об'єктом наукового дослідження. Проте окремої розвідки, присвяченої ролі мідних духових утворчості не лише українських композиторів, але й літераторів, а також у фольклорі, поки що немає. А цей аспект видається вельми важливим і